

ADEM HANDŽIĆ

PISMA AHMED-PAŠE DUGALIĆA DUBROVAČKOM KNEZU I VLASTELI

U zbirci turskih dokumenata Državnog arhiva u Dubrovniku nalazi se među ostalim 26 pisama Ahmed-paše Dugalića koja je pisao dubrovačkom knezu i vlasteli (dvadeset i jedno), dubrovačkom vlastelinu Vlahi (dva), naziru nuh-agi (jedno), Selim-begu kapetanu u Gabeli (jedno) i kapetanu Andriji (jedno)¹. Rijetko je da se u arhivima nađe ovoliki broj pisama jednog turskog državnika iz ovog vremena, pa već i zbog toga ona zaslužuju pažnju. Ova nam pisma uz to pružaju više istorijskih podataka o Ahmed-paši Dugaliću koji je, kako će se vidjeti, u tome vremenu igrao značajnu ulogu u istoriji Bosne i Hercegovine i ujedno ova nam pisma osvjetljavaju njegove odnose s Dubrovačkom Republikom a posebno njegove prijateljske odnose sa dubrovačkim knezom. S obzirom na sadržaj ovih pisama smatramo da je dovoljno ako ih donesmo samo u prijevodu, dok tri donosimo i u faksimilima.

Prije nego razmotrimo sadržaj ovih pisama potrebno je prvo da nešto kažemo o Ahmed-paši. Ahmed-paša Dugalić potječe od poznate loze Malkoča koja je turskoj imperiji dala nekoliko velikih državnika. Već u prvom stoljeću turske vladavine u Bosni spominje se Kara Osman-beg, najstariji poznati član ovoga roda kod nas. Pokopan je u Kopčićima kod Prozora, gdje leže još neki članovi ovoga roda.² U prvoj polovini XVI vijeka za vrijeme bosanskog namjesnika Gazi Husrev-bega spominje se ime Malkog-bega, sina Kara Osman-begova, hercegovačkog sandžakbega, koji dugi niz godina vojuje po raznim stranama, a naročito u Lici i Krbavi. »Rođen je u Dugi kod Prozora, pa ga neki zovu i Dugalić«.³ Umro je kao kliški sandžakbeg godine 1565 i pokopan u Banjaluci u grobnici Malkoča kraj svoga sina Džaeif-bega, koji je poginuo godine 1560 i, vjerovatno, drugog svoga sina Husein-bega na čijem spomeniku nema natpisa.⁴ Po svemu izgleda da su Malkoči još u prvom stoljeću turske vladavine u Bosni dobili zeamet u Dugama i po imenu mjesta prozvani Dugali-Malokočima.

¹ Ova je pisma pronašao u spomenutom arhivu Hazim Šabanović i ustupio mi ih, na čemu mu se zahvaljujem.

² Fr. Babinber, Beiträge zur Geschichte des Geschlechtes der Malkoč-ogh's u *Annali dell' Instituto Orientale di Napoli*, n. s. voll, 130.

³ M. Prelog, *Povjest Bosne u doba osmanlijske vlade*, I, 66.

⁴ H. Šabanović, *Natpisi na nadgrobnim spomenicima Malkoč-bega i njegova sina Džaeif-bega*, Prilozi za o. f. II, Sarajevo 1951.

O životu i radu Ahmed-paše Dugalića znalo se vrlo malo. U istoriji se tek spominje njegovo ime. Tako Salih Hadžihusejnović-Muvekit navodi da je Dugalić dva puta bio bosanski beglerbeg, i to godine 1598 i 1604.⁵ Ovo isto prenosi i S. Bašagić, dok ga M. Prelog spominje na tome položaju samo godine 1604.

Ne znamo čiji je sin Ahmed-paša, ali, bez sumnje, potječe od iste loze. Koliko je dosada poznato, prvi put se spominje godine 1598 kao bosanski beglerbeg naslijedivši u toj časti Hasan-pašu Tiru (1597 do 1598).⁶ Ahmed-paša nije dugo bio na položaju bosanskog beglerbega, vjerovatno nepunu godinu dana, jer se godine 1599 kao bosanski beglerbeg spominje Mostarac Derviš-paša Bajezidagić. Ahmed-paša je tada bio premješten za beglerbega u Temišvar, jer ga u toj dužnosti nalazimo godine 1600, gdje među mnogim pašama i beglerbezima pod zapovjedništvom serdara i velikog vezira Ibrahim-paše Novošeherlije sudjeluje kod opsjedanja Kaniže. Opsjedanje Kaniže trajalo je od 8 septembra do 21 oktobra. 22 oktobra Kaniža je pala Turcima u ruke.

Godine 1604 bude smijenjen a zatim pogubljen dotadnji bosanski beglerbeg zloglasni Dželali Hasan-paša. Njega zamijeni Ahmed-paša Dugalić i po drugi put uze upravu Bosne u svoje ruke. Pada u oči to, da Dugalić po drugi put dolazi za bosanskog beglerbega u doba kada je na stolici velikog vezira sjedio Javuz Ali-paša Malkoč,⁷ član istog roda i, bez sumnje, bliži rođak Ahmed-paše, pa je i ta krvna veza uticala da Dugalić ponovno dođe za bosanskog namjesnika. Javuz Ali-paša je u to vrijeme vršio pripreme da pođe sa vojskom protiv Perzije, međutim, dvorske spletke učiniše da mladi i neiskusni sultan Ahmed I (1603 do 1617) poništi neke naloge velikog vezira Javuz Ali-paše i naredi mu da odmah ide kao serdar vojevati u Mađarskoj. Međutim, ovaj je događaj, kako izgleda, jako pogodio Javuz, pa se na putu razboli i umre u Beogradu 25 jula 1604 godine. Na njegovo mjesto bude imenovan Lala Mehmed-paša Sokolović koji je i ranije vojevao u Mađarskoj. U izvorima se ništa više ne spominje o Ahmed-paši Dugaliću. Da li se tada Dugalić sa bosanskom vojskom pridružio novoimenovanom serdaru Sokoloviću i vojevao po Mađarskoj, dosada se nije znalo.

Na temelju ovih pisama Ahmed-paše mogu se iznijeti neki novi momenti i donekle upotpuniti ono što se dosada znalo u pogledu njegova života i rada. Mi iz njih vidimo da Ahmed-paša nije samo kratko vrijeme bio namjesnik u Bosni, nego je cijela dva decenija, a možda i više, bio na raznim visokim položajima u turskoj upravnoj hijerarhiji. Prema sadržaju nekih pisama zaključujemo da ih je pisao kao beglerbeg (3, 4 i 5). Karakteristično je da je pismo br. 4 potpisao u obliku pendže, dok sva ostala nose običan potpis.

Iz drugih pisama vidimo da Dugalić nije beglerbeg, ali se stalno nalazi kod beglerbega i zauzima se kod njega za stvar Dubrovčana. On u Sarajevu obavještava beglerbega o prispjeloj deputaciji ljudi iz Ljubinja, koji putuju u Budim Hasan-paši da se potuže na Dubrovčane.⁸ Zatim zajedno sa bosanskim beglerbegom

⁵ Muvekit, Tahiri Bosna, u rukopisu, I, 235 i 250.

⁶ Hasan-paša Tiro kao bosanski beglerbeg skoro neprekidno vojuje po Mađarskoj, a naročito se proslavio kasnije kod obrane Kaniže godine 1601.

⁷ Prema Hammeru (Geschichte d. Osman. Reiches, Pest 1840, II, 661) Javuz Ali-paša naslijedio je velikog vezira Jimišdži Hasan-pašu, a prema S. Bašagiću (Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1900, str. 55) velikog vezira Stjavuš-pašu.

⁸ Vjerovatno Jemišdži Hasan-paša, koji je od godine 1601 do 1603 bio veliki vezir i serdar u Mađarskoj.

i pet sandžakbega ide protiv nepokornih Arnauta. Po svemu ovome zaključujemo da je Dugalić u to vrijeme bio čehaja bosanskog beglerbega.

Moguće je da je Dugalić bio i hercegovački sandžakbeg. U dva pisma spominje on pljevaljskog čehaju i pljevaljskog kadiju a Pljevlje je, kako je poznato, bilo sjedište hercegovačkog sandžaka. Svakako je najveći dio svoga službovanja proveo u Bosni i Hercegovini. Dugalić je neko vrijeme služio i u Budimu. To razabiremo iz pisma br. 15, što potvrđuje tvrdnju Bašagića da je Dugalić 1605 godine bio budimski muhafiz.

Iz ovih pisama dalje saznajemo o njegovim vojnim pohodima i ratovima. Tako Dugalić obavještava dubrovačkog kneza o svom vojnom pohodu u Mađarsku da pomogne mađarskoj vojsci, te o pohodu u Albaniju zbog ustanka Arnauta, kako ćemo kasnije vidjeti. Dugalić je vjerovatno učestvovao i na drugim bojištima.

Ova nam pisma pružaju donekle uvid u tadašnje privredne odnose između Dubrovnika i Turske. Dugalić je bio u prijateljskim odnosima sa dubrovačkim knezom i vlastelom. To prijateljstvo imalo je svoj osnov u tome što je Dugalić imao znatne materijalne koristi od Dubrovnika. Njemu je naime, bio dodijeljen kao stalni prihod udio od dubrovačke soli, koji je prema ugovoru pripadao Tuskoj. Iako Dugalić nigdje ne spominje da je išao u Dubrovnik, ipak se na temelju onoga što kaže u pismu br. 17 može zaključiti da ovo prijateljstvo nije bilo samo u vidu udvorne korespondencije, nego se Dugalić dobro poznao sa dubrovačkom vlastelom, te se s nekim dubrovačkim knezom više puta i sastajao.

Prije nego razmotrimo sadržaj samih pisama moramo se osvrnuti na njihovo datiranje, što ustvari pretstavlja najveću poteškoću, jer je samo jedno (br. 17) datirano »koncem mjeseca ševala 1021« (konac decembra 1612), dok su sva ostala bez datuma i oznake mjesta gdje su pisana. Tek po događajima i osobama o kojima neka pisma govore mogli smo približno odrediti vrijeme kada su pisana i svrstati ih u izvjestan red. Tako naprimjer pisma br. 1 i 3 stavili smo naprijed, jer se u njima Dugalić zahvaljuje knezu i vlasteli na poklonima koje su mu poslali, pa je vjerovatno da ih je najranije pisao. Poznato je da su Dubrovčani, pored poklona koje su slali u Carigrad, slali poklone i bosanskom beglerbegu i hercegovačkom sandžakbegu pa i beglerovom čehaji i defterdaru, i to naročito kod stupanja na dužnost. Za pisma br. 4 i 5 možemo reći da su pisana godine 1604 i to na osnovu toga što se u njima govori o vojnom pohodu u Mađarsku, a ranije smo spomenuli da je takav nalog Dugalić kao bosanski beglerbeg dobio te godine. Iz pisma br. 8 vidi se da više nije beglerbeg, jer se na kraju pisma potpisao »bivši mirmiran«. U pismu br. 9 spominje se promjena beglerbega i novi beglerbeg po imenu Mustafa-paša. To je po svojoj prilici Mustafa-paša Olovčić, koji je tri puta bio bosanski beglerbeg, a prvi put se spominje na ovom položaju godine 1608.⁹ Na osnovu toga ovo pismo bi moglo potjecati najranije iz 1608 godine. Pišmo br. 11 govori o pohodu Dugalića i pet sandžakbega na nepokorne Arnoute u kome se također spominje bosanski beglerbeg Mustafa-paša. O tome istom pohodu u kome učestvuje i beglerbeg govori i pismo br. 12. Prema tome ova dva pisma su pisana nešto kasnije, a za vrijeme namjesnika Mustafa-paše. Pismo br. 13 govori opet o nekom vojnom pohodu u kome također učestvuje beglerbeg, pa je vjerovatno da se i ovo pismo odnosi na ovaj isti pohod u Albaniju.

⁹ Prema Muvekitu (Ibid. str. 264, 265 i 272) Mustafa-paša Olovčić se spominje kao bosanski beglerbeg god. 1608, 1610 i 1617. U ovo se vrijeme ne spominje ni jedan bosanski beglerbeg po imenu Mustafa-paša.

U pismu br. 16 govori se da je Mustafa-paša smijenjen i da dolazi novi beglerbeg. Na margini pisma br. 18 govori se o okončanju rata i miru s Perzlijom, koji je, kako je poznato, zaključen 1612 godine. Prema tome, ovo je pismo napisano iste godine kada i datirano pismo br. 17. U pismu br. 21 spominje se bosanski beglerbeg Skender-paša. Ovdje se po svoj prilici radi o Skender-paši Pečujliji koji se spominje kao bosanski beglerbeg godine 1613 i 1616. Na koncu, u pismu br. 24 spominje se Selim kapetan, dok pismo br. 25 piše spomenutom Selim-begu, kapetanu Gabele. Među kapetanima Gabele Selim-beg se spominje od godine 1620 do 1630, pa su, prema tome, ova dva pisma nastala poslije godine 1620.¹⁰ Na temelju ovog proizlazi da su ova pisma nastala u međuvremenu od prva dva decenija 17 vijeka.

Što se tiče sadržaja ovih pisama najviše mjesta zauzima pitanje soli, o kojoj Dugalić govori u 15 pisama. Vrlo su brojni turski dokumenti koji govore o soli i to je pitanje koje treba posebno izučavati. Da bi se osvijetlili odnosi u tome pogledu između Dubrovnika i turskih vlasti u Bosni, potrebno bi bilo proučiti pitanje solana, proizvodnju soli, uvoz u susjedne turske oblasti, carine i drugo. Privredni odnosi između Dubrovnika i Turske, a posebno pitanje soli, bili su uzrokom ovako prijateljskih odnosa između Dugalića i dubrovačke vlastele. Dubrovnik je za Tursku bio otvorena luka za izvoz raznih sirovina, i za uvoz gotove robe naročito tkanina iz Italije. Jedan od najvažnijih artikala koji je Dubrovnik uvezio u Tursku, naročito u oblasti koje su graničile sa Dubrovnikom (Bosnu i Hercegovinu), bila je so. Od uvoza soli Turska je imala znatne dohotke. Dok je porta na ostalu uvezenu robu naplaćivala carinu skoro redovito 2%, dotle je pitanje soli bilo riješeno tako da je Turskoj prema ugovoru već u samim skladištima pripadala $\frac{1}{2}$ ili $\frac{1}{3}$ od ukupne količine proizvedene soli. U Dubrovniku je stalno sjedio emin (turski državni povjerenik) i brinuo se za državne prihode. On je vodio defter o proizvedenoj soli, a i Dubrovčani su to činili za sebe. Prilikom obračuna Dubrovčani bi eminu isplaćivali u novcu dio koji pripada Turskoj. Nazir je bio finasijski kontrolor koji je povremeno kontrolisao zakupe i daće, a nekada je sjedio pored emina i brinuo se o raspodjeli državnih prihoda, već prema defterdarovoj odredbi. U pismu br. 7 i 8 Dugalić spominje zapovijed defterdara, koja je upućena Dubrovčanima u pogledu podjele soli napola. Tada je, izgleda, došlo do neke promjene u tom pogledu, pa je, možda, ta daća podignuta sa $\frac{1}{3}$ na $\frac{1}{2}$.

Razni porezi i carine davani su u zakup, a njihovi prihodi određivani su izvjesnim službenicima kao plaća. Prema dokumentima se vidi da su ove daće bile dodjeljivane raznim službenicima osim namjesnika. Tako Dugalić u pismima br. 3, 4 i 5, koja je po svoj prilici pisao kao beglerbeg, ne govori ništa o novcima za so, nego o pohodu na bojište, o traženju lijekova i o tome kako je potrebno da novljanske age i Dubrovčani žive u dobrim odnosima. Dugalić u drugim pismima spominje da mu je defterdar određivao nekad jednu, nekad dvije, a nekad tri soli jednu iza druge. Kolika je ustvari bila ta jedna so ne možemo iz ovih pisama razabrati. Najvjerovatnije je da taj naziv »jedna so«, »dvije soli« označava jednu partiju proizvedene soli, koja bi stigla u skladište na dubrovačkim vratima, odnosno određenu količinu soli u skladištu. Na temelju ovoga, a kao što je i poznato, vidi se da je bosanski mal-defterdar raspolagao sa ovim dijelom dubrovačke soli koja je pripadala Turskoj i starao se da se troši u određene svrhe. Ahmed-paša Dugalić, po svoj prilici kao čehaja bosanskog beglerbega, imao je svoje stalne prihode od dubrovačke soli. To se naročito razumije iz pisma br. 12 gdje kaže da mu

¹⁰ H. Kreševljaković, Kapetanije, u rukopisu.

je nazir pisao da je ostatak njegove plaće u iznosu od 22.500 akči prenio na so. Iz pisma br. 13 vidi se da je došlo do nekog spora oko ovih novaca od soli. Nazir je od ovih novaca neovlašteno predao 38.000 akči nekom trgovcu Sulejman-efendiji, a ovaj je opet taj dug prenio na židova Abrama koji je to htio zaniijekati, pa je kod toga intervenisao i dubrovački knez.

Iznos ove plate se mijenjao (jedna, dvije ili više soli). Da li je ta promjena u plati značila uvijek i promjenu položaja Dugalićeva, ili je to bilo dirigovano finansijskim prilikama, ne znamo. Međutim vidimo da Dugalić nije uvijek bio zadovoljan s odredbom defterdara i postupcima nazira u ovom pogledu, pa se na postupke nazira tužio i u Carigrad. To vidimo iz pisma br. 15 koje je uputio naziru Nuh-agi, dok u pismu br. 18 piše dubrovačkom knezu da su nazir i defterdar bili napadnuti i ukoreni, pa je Dugaliću u naknadu za to dodijeljen porez od klanja stoke (kasabije) u Dubrovniku, te još četiri soli. Iz pisma br. 20 vidimo da je Dugalić i dalje ubirao ovu kasabiju.

U ovim pismima često se spominje ime vlastelina Vlahe, koji često dolazi na bosanski divan kao zastupnik Dubrovačke Republike. Ovaj vlastelin bio je također Dugalićev opunomoćenik i primao je ponekada novac od soli koja je pripadala Dugaliću, što se naročito vidi na margini pisma br. 7.

Može se reći da je u ovim odnosima između Dugalića i dubrovačke vlastele bilo stvari koje nisu bile u skladu sa postojećim zakonskim propisima. U ovim privrednim poslovima sa soli, kod raznih zakupa i carina bilo je i korupcije i podmićivanja. Dugalić, naprimjer, prethodno obavještava dubrovačku vlastelu o dolasku defterdara u Dubrovnik da bi pregledao zakupe i savjetuje ga da Dubrovčanima ne učini ništa što im ne bi bilo drago (br. 7). Zatim dobiva od Dubrovčana poklone za nazire i izražava bojazan da će i on imati neprilike ako naziri odbiju izvršenje onoga što se od njih traži (br. 14). Ovdje se svakako radi o nekom podmićivanju nazira od strane Dubrovčana da bi se prilikom kontrole pravili nevješti. Iz pisma br. 2 razumijemo da su izvjesne direktive prenošene i usmeno pored onoga što je u pismu bilo napisano.

Druga važna stvar o kojoj ova pisma govore jesu Dugalićevi vojni pohodi. Iz pisma br. 4 vidimo da je Dugalić dobio nalog od serdara iz Beograda da se odmah uputi iz Duga u Sarajevo, a odavde u Beograd. Dugalić tom prilikom šalje također tri čovjeka u Dubrovnik radi nabavke lijekova za liječnika Tomaša. O ovom pohodu jasnije govori pismo br. 5, jer Dugalić ovdje izričito kaže da je toga ljeta (vjerovatno 1604 godine) išao u pomoć mađarskoj vojsci i tamo vojevao. I u ovome pismu traži lijekove za liječnika Tomaša, koji je u to vrijeme svakako bio stalni liječnik kod beglerbega, vjerovatno i sam Dubrovčanin. Dugalić se u ovo vrijeme nalazio u Dugi, vjerovatno na svom posjedu, iako je kao beglerbeg u to vrijeme sjedio u Banjaluci.¹¹

Na temelju drugih pisama (11 i 12) vidimo da Dugalić ide sa još pet sandžakbega u Albaniju da umiri i kazni nepokorne Arnaute. Kada je ustvari bila ova pobuna, ne možemo tačno odrediti, jer su ustanci, naročito lokalnog karaktera, u ovo doba u Albaniji bili česti, te do danas nisu dovoljno osvijetljeni. Značajniji ustanak se spominje godine 1579, međutim, ovaj će se pohod odnositi na

¹¹ Poznato je da su bosanski namjesnici sjedjeli u Sarajevu od 1463 do sredine 16 vijeka, zatim u Banjaluci do 1639, opet u Sarajevu do 1697, u Travniku do 1850, pa opet u Sarajevu do 1878.

neki kasniji ustanak poslije 1608 godine, jer se u istom pismu spominje bosanski beglerbeg Mustafa-paša, a ranije smo rekli da je on prvi put došao za bosanskog namjesnika te godine.

Na margini pisma br. 18 Dugalić govori o ratu sa Perzijancima, koje naziva kizilbašima (ime jedne sekte u Perziji), kako su ih Turci često podrugljivo nazivali, i raduje se da je istočno ratište likvidirano kuda on dosada nije bio upućivan. Ovo je period stalnih ratova koje su Turci vodili na zapadu i na istoku. Više godina su trajali nesrećni ratovi sa Austrijom, zatim ratovi sa Perzijom, u kojima Turci izgubiše Tibriz godine 1603 i Erivan 1604, i na koncu je zaključen ne baš povoljan mir za Turke godine 1612, o kome se po svoj prilici govori u ovom pismu. Pored ovih vanjskih ratova bilo je nereda i unutar imperije kao što su bili pomenuti neredi u Albaniji.

U pismu br. 7 govori se o sarajevskim trgovcima krznom (ćurčijama) koji po trgovačkom poslu putuju u Pulu gdje dolazi do nekog spora između njih i dubrovačkih ćurčija. Ovaj nam podatak govori o tome da su sarajevske ćurčije plasirale svoju robu u Puli (koja je tada bila veći trg) ili su je tim putem izvozili u Italiju i Mletke. Bosna je bila bogata raznovrsnim krznima, pa je ćurčiski obrt u Sarajevu cvao od XVI stoljeća sve do okupacije Bosne od strane Austrije, te se iz Sarajeva krznena roba izvozila i u Carigrad.¹²

Ova nam pisma ponešto govore i o nezdravim prilikama koje su tada vladale u pograničnim krajevima. Vidimo ubistvo nekog Dubrovčanina, pljačkanje i robljenje u dubrovačkoj oblasti od strane nekih otočana (vjеровatno gusara), prelazak uskoka preko dubrovačke teritorije u Hercegovinu, te tužbe iz Mostara i Gabele na Dubrovčane. Iz njih saznajemo i o lošim odnosima između Novljana i Dubrovčana, te o zabrani trgovine i druge razmjene između susjednih turskih oblasti i Dubrovnika (jasak).

Ova je pisma Dugalić pisao vlastoručno, jer su sva pisana istim rukopisom, pa je nevjerovatno da je kroz cijelo ovo vrijeme imao istog pisara. Udvorna frazeologija je u svima pismima skoro ista. Naziv »brat« svuda se upotrebljava u smislu prijatelj. Postoje izvjesne nejasnosti u sadržaju kao i kod svakog pisma kada nije poznat sadržaj pisma na koje se odgovara. Inače, pisma su pisana jasnim turskim jezikom i izgrađenim, lakim i tečnim stilom.

Pisma se nalaze u dubrovačkom arhivu u zbirci acta turcarum serija 75 pod slijedećim brojevima:

1 = 2376	10 = 4119	19 = 3077
2 = 2920	11 = 3063	20 = 30101
3 = 2975	12 = 2702	21 = B143
4 = 3070	13 = 30100	22 = 3068
5 = 2928	14 = 2381	23 = 3075
6 = 3076	15 = 30102	24 = 3062
7 = 3078	16 = 3098	25 = 4179
8 = 3092	17 = 30103	26 = 2380
9 = 2700	18 = 3099	

¹² H. Kreševljaković, Sarajevska čaršija, njeni esnafi i obrti za osmanlijske uprave, Zgb. 1927, str. 36 i 37.

1

(S. I. s. d.) Ahmed-paša Dugalić zahvaljuje dubrovačkom knezu i vlasteli na primljenim poklonima i izražava nadu da će njihova stvar biti povoljno riješena.

Srećnom i poštovanom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

prijateljski se stavlja do znanja i javlja da je ovamo stigao Vaš glasnik i štogod je donio primili smo na znanje. Dugo mi živjeli! Poklone koje ste nam poslali također je donio i predao. Neka Vas bog blagoslovi! O onome kako smo se dogovorili potvrđeno je iz njegovih usta.

Sa bosanskim beglerbegom pašom bilo je razgovora i, akobogda, nadam se da će vaša stvar biti po Vašoj želji razmotrena, a zatim će te biti obaviješteni. Kadgod i kakovog Vam usluga bude bila potrebna biće, akobogda, učinjeno sve što je u ljudskoj moći.

Sviju Vas prijateljski pozdravljamo. Štogod saznamo, akobogda, bićete o tome opširno obaviješteni. Dugo mi živjeli!

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

2

(S. I. s. d.) Dugalić obavještava kneza i vlastelu da je u Sarajevo stigla deputacija iz Ljubinja na putu za Budim da se potuže na Dubrovčane. Zatim pita da li bi koristila intervencija bos. paše u pitanju robljenja i štete koje su im pričinili neki otočani.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih prijateljskih pozdrava stavlja se do znanja slijedeće: Prije nekog vremena stiglo je Vaše pismo čiji smo sadržaj razumjeli. Prije nego je stiglo Vaše pismo, Ibrahim čehaji je dva puta slat čovjek. Odgovorio mi je da je svoga poslanika (elčiju) poslao bosanskom divanu i pisao njegovoj ekselenciji paši. Kada je stiglo vaše pismo, također je poslat jedan pouzdan čovjek, a njegova ekselencija paša, bog ga blagoslovio, sve je ozbiljno primio i tako čini.

Ljudi iz Ljubinja koji se na Vas tuže stigli su sa huđetom u Sarajevo. To smo saznali istog dana kad smo Vam pisali ovo pismo i poslali čovjeka u karavansaraj (karbansaraj) gdje su otsjeli. Odgovorili su da idu Hasan-paši u Budim. Mi smo o tom obavjestili i pašu koji ih je pozvao sebi. Mi smo dobro zapamtili što se govorilo i elčiji smo poslali opširno pismo. Potrebno je da i Vaš čovjek ide u Carigrad. Ovome čovjeku smo nešto rekli, pitajte ga. Također nam je došlo pismo od elčije. Mi se dobro brinemo i nema nikakve nemarnosti u našem nastojanju, ne trebate se brinuti. Nadamo se da ćemo dobro napraviti, a elčiju je nemoguće po ovoj stvari slati. Tražili smo fetvu od mule u Sarajevu, jer oni kadini huđeti nisu po šeriatu. S obzirom da je to navedeno u Vašoj carskoj ahdnami, neka se u Carigradu čuje i Vaša tužba.

Pisali ste da je otočanin (džezairlija) sve opljačkao i porobio. Vrlo je vjerovatno da su to učinili na poticaj Novljana ili kojih drugih. Odmah to izvidite gdje su pristali radi prodaje te sirotinje! Javite da li bi nešto pomoglo pismo našeg paše, znajte da se neće oglušiti. Tako neka znate! Opet se naglašava da je potrebno da neko od Vas ide u Carigrad, to znajte. Na kraju primite pozdrav!

Prijatelj, skromni Ahmed

(S. l. s. d.) Dugalić zahvaljuje Dubrovčanima na primljenim poklonima i savjetuje im da žive u dobrim odnosima sa Novljanima i drugim susjedima.

Plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava na prijateljski način se stavlja do znanja Vašoj ekscelenciji sljedeće: Vlastelin Vlaho koga ste ovaj put poslali u Banjaluku došao je i nas je susreo u Sarajevu, te nam predao dva kumaša i šećer koje ste poslali. I ranije što ste po našim ljudima poslali prispjelo je sve u redu kako ste pisali. Dugo mi živjeli! Neka bude blagoslovljeno! Vi ne umanjujete prijateljstvo i dostluk koji dolikuje Vašoj ekscelenciji. Neka Vam bog za to naknadi! Sa spomenutim vlastelinom se o mnogim stvarima razgovaralo, akobogda, kad stigne čućete iz njegovih usta.

A sada smatramo da je shodno i potrebno na svaki način biti u dobrim odnosima sa Vašim starim susjedima novljanskim agama i njihovim ljudima. I njima također su poslata pisma u svrhu lijepog međusobnog življenja. Hvala bogu, svjesni ste i znate da lijep odnos i lijepo življenje sa komšijama koristi na obadva svijeta. Preko Novoga lahko je dostaviti odgovore i ostalim koji žive u okolici i koji tamo dolaze. Novljani su većinom naši prijatelji, pa smo ih u pismu savjetovali i nadamo se da će tako postupiti i da će se lijepo ponašati, a Vašu ekscelenciju molimo da na svaki način i Vi sa svoje strane lijepo postupate. Kakva god zatim usluga bude potrebna od nas, sigurno znajte da se nećemo suzestati. Tako neka znate!

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

(Duge, s. d.) Dugalić obavještava Dubrovčane da je dobio zapovjed od serdara da odmah krene njemu u Beograd. Šalje također ljude u Dubrovnik radi nekih potreba za liječnika Tomaša.

(Dešifrovan tekst pisma, vidi faksimil p. br. 4).

قدیمی دوستلارومز و ساداتلو قوندآشلارومز دوبرونیک کنازی و سایر بکلری حضورلرینه یوز ییک | سلامر ابلاغ و ارسال اولدوقدن صکره انہا محبانہ بوردکہ حالیا عام مرغوبکز روشن اولاکہ | بو دفعہ بو محکز بر امور ایله شہ نیک طرفہ واروب بنایۃ اللہ صاغ و امن کلدق و بانہ لوقیہ و آران | ایولاستل قونداسکز اودہ مزہ اوغرمش حکمۃ اللہ کدر اودہ یولتقی میسر اولدیسه یوخسه کلی | احوال آغزدن آغزه سویلشمکہ مراد وار ایدی لکن نصیب اولدی صاغ اولالوم ان شاء اللہ ینہ | خدمت باقی در و ایله اولسه بو دفعہ بلتراددن ساداتلو سردار حضرتلرینک قوی مکتوب شرفیاری | کلمک ایله عجلہ اوزره بنایۃ اللہ حاکم عزت لرنہ یوز سوز مکر لازم کلمکین اشبو ماه شوال المکریم | یکرمنجی کونی جمہ ایرتہسی در دوعہ دن قالدوب دوغر سرایہ و آندن ان شاء اللہ بلترادہ توجہ ایلمک | مصمم اولدی آکا بناء حکیم طوماش نام قدیمی دوستمدن بعض احوال مراد ایدنگ ایله آدمارومزدن | ایکی یولدش ارسال اولدی و حضور دولتکرہ دنخی ورقہ محب ارسال اولدی بو محکزہ | مخصوص بر خدمت مرغوبکز اولورسه اولکی مقدور بشردر تحقیق دریغ اولتیز اشبو مکتوبدن | عرف قدیمی دستلوعی اظهار اتدرمکدر ایجہ معلوم دولتکز اولا باقی و السلام

الفقیر احمد باشا

قدیمی که ستادون و حضرت قزاق در...
سکه مارا باغی و در سال اول از قزاق...
بروشتر بود که در اول...
ایده است...
لعل آن...
قدیمه...
سکه...
مگر...
مع...
ای...
قدیمه...
قدیمی...

Faksimil pisma broj 4

Starom našem prijatelju i poštovanom bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon stotinu hiljada pozdrava javlja se na prijateljski način sljedeće: Neka Vam je poznato i jasno da je ovaj Vaš prijatelj (Dugalić) radi jednog posla došao u Šibenik, gdje smo zdravo i sigurno prispjeli. Vaš brat Vlastelin koji je došao u Banjaluku svratio je našoj kući, a da mu božjim čudom nije uspjelo naći našu kuću, cijela bi stvar kolala od usta do usta, ali se tako nije dogodilo. Neka mi budemo zdravi, akobogda, još će biti usluga.

Sada nam stiže ozbiljno pismo poštovanog serdara iz Beograda po kome je odlučeno, pošto njegovoj časnoj osobi ne treba mnogo govoriti, da se na brzinu s božjom pomoći u subotu dvadesetog dana časnog mjeseca ševala krene iz Duga prema Sarajevu, a odavde, s božjom pomoći, prema Beogradu. U vezi s tim, a na želju moga starog prijatelja liječnika po imenu Tomaša Vašoj ekselenciji su poslata tri čovjeka radi nekih poslova i po njima je poslato prijateljsko pismo. Ako bi ovim našim prijateljima bila potrebna neka naročita Vaša vrijedna usluga, sigurno je da po mogućnosti kao i ranije neće biti odbijena.

I iz ovga pisma primite izraze starog prijateljstva! Tako neka zna Vaša ekselencija! Na kraju Vas pozdravljamo.

(Pendža) Skromni Ahmed-paša

5

(S. I. S. d.) Dugalić obavještava Dubrovčane da je toga ljeta išao, u pomoć mađarskoj vojsci i tamo vojevao, te ponovo šalje ljude u Dubrovnik radi nabavke lijekova za liječnika Tomaša.

Plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava i izraza prijateljstva javlja se na prijateljski način sljedeće: Ako pitate za mene, svoga starog prijatelja, išli smo ovoga ljeta prema časnoj zapovijedi u pomoć mađarskoj vojsci, te njemačke planine i mnoge predjele prevalili i pregazili, pa se — s božjom pomoći — svega doživjelo. Njegova ekselencija serdar, hvala bogu, bio je ljubazniji nego ranije i dao nam je lijepa obećanja. Ja znam da ste Vi naši pravi prijatelji i zbog toga je bilo potrebno poslati prijateljsko pismo i pitati za Vaše zdravlje i raspoloženje. Možete se ponositi!

Ako bi Vi od Vaših starih prijatelja trebali neku naročitu uslugu nadamo se i bilo bi lijepo da nam to izrazite. Akobogda, nastojaće se da se učini sve što se može. Lijepo je da ne zaboravljate ovog Vašeg prijatelja i znajte da Vam je on još veći prijatelj.

Poslat Vam je čovjek radi nabavke nekih lijekova za našeg liječnika Tomaša. Mnogo Vas molimo da nam čovjeka ne zadržavate, te da ga natrag uputite. Na kraju pozdravljamo one koji slijede Islam.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

6

(S. I. S. d.) Dugalić preporučuje Dubrovčanina židova Abrama, koji po nekom poslu putuje u Dubrovnik. Zatim javlja o svom skorom putovanju u Carigrad.

Poštovanom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava na prijateljski način javlja se sljedeće: Ako bi se pitalo za Vašeg starog prijatelja, hvala bogu, što se zdravlja tiče dobro smo, a želimo isto tako da čujemo da je i Vaše zdravlje dobro. Prijatelja neka bog uvijek obasipa svojim dobročinstvima, amin!

Stavljamo do znanja Vašoj ekselenciji da Vam je poslat jedan čovjek po imenu Abram radi nekog posla po kome smo Vam i prijateljsko pismo poslali. Kada Vam, akobogda, stigne moli se Vaša plemenitost da razmotrite njegove poslove i da mu omogućite da on to svrši. To, što učinite spomenutom, zapravo ste nama učinili.

Ako bi Vaša ekselencija trebala od nas neku uslugu, nadamo se da ćete nam to izraziti.

Veliki vezir je dosada dva puta tražio ovoga Vašeg prijatelja. Poslali smo čovjeka, ali ako bi bilo bez uspjeha neće biti drugog izlaza nego treba ići. Neka to znate! Svima prijateljima šaljemo pozdrave i nadamo se da će ih prihvatiti. Sada Vam želimo dug život!

Iskreni prijatelj, Ahmed Dugalić

7

(S. l. s. d.) Dugalić moli da mu se so što prije prigotovi. Šalje kopiju defterdarove zapovijedi i javlja da će doći defterdar da pregleda zakupe, te obavještava o nastalom sporu u Puli između sarajevskih i dubrovačkih čurčija.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli, poslije mnogih pozdrava prijateljski se stavlja do znanja i javlja slijedeće: Javili ste nam za novac od soli baš onako kako smo željeli. Dugo mi živjeli! Vaša stara dobrota se pokazala. Naša je so poslije ove koja se sada proizvodi, pa Vas molimo da nastojite da se priredi u mjesecu ramazanu ili još i prije.

U Vašem cijenjenom pismu pišete i želite prepis zapovijedi koju je donio defterdar Osman-beg. Na temelju toga pozvali smo Osman-efendiju i naredili da Vašoj ekselenciji napiše pismo kao i kopiju zapovijedi, te smo Vam poslali, pa eto usporedite zbog čega je. Znajte da defterdar želi lično doći tamo da pregleda zakupe, pa želi i Vas posjetiti. Mi smo ga zatim po svemu savjetovali i rekli mu da, ako želi ma šta učiniti na štetu dubrovačkoj vlasteli makar koliko jednu akču, ni jedan mu posao neće ići i da će se onda zavaditi sa svima nama pa i sa carem i vezirima. Ukratko, pokajao se od onoga što je učinio. Pročitajte i vidite njegovo pismo, pa mu pravi odgovor napišite.

Sada nam dođoše sarajevski trgovci krznom (čurčije) i potužiše se da, kada su išli u Pulu po trgovačkom poslu, denunciraše ih i potvoriše dubrovačke čurčije, a bivši mi sa dubrovačkom vlastelom prijatelji. Mi, Vaši dostovi i prijatelji, da bi odgovorili na sve ove stvari upoznajemo Vas s tim stanjem. Nadamo se da ćete radi nas to otkloniti i da ćete kazniti te Vaše čurčije, jer kakogod su to Vaši ljudi i ovi (naši) su također Vaši ljudi. Izvolite dakle radi nas zaštititi ovu skupinu siromašnih ljudi, a one koji su ovima nanijeli štetu izvolite kazniti.

Ako Vi trebate od nas neku uslugu, izvolite to izraziti. Sada Vam želimo dug život i trajnu vlast!

Prijatelj, ponizni Ahmed Dugalić

Na margini stoji ovo:

Kako se čuje, na istočnom ratištu je umro veliki vezir. Ako je to tako, onda mi, akobogda, sljedećeg bajrama trebamo ići u Carigrad. Neka to znate! Novac od soli koji pripada nama izvolite predati vlastelinu Vlahi, jer je on naš opunomoćenik. Tako neka znate! Ako Vi trebate neku uslugu od nas, nemojte nas štediti, nego nas izvolite obavijestiti.

Faksimil pisma broj 8

(S. l. s. d.) Dugalić javlja Dubrovčanima da nije od njih dobio odgovor na pismo u kojem je poslao prepis defterdarove zapovijedi. Obavještava ih da mu je nazir odredio jednu so i moli da mu javi kada so bude priređena.

(Dešifrovan tekst pisma, vidi faksimil p. br. 8).

سعادتو و دولتو قونداشم دو پرونيك كنازى و ساير بكلىرى حضورلرینه انواع سلامردن صكره انهاء محب بى ريب و زيا بودر كه | حاليا علم دولترينه روشن اولاكه بوندن اقدم بر مکتوبيز حضور دولترينه كوندلش هيچ جواب كلمدى بلمز سبب نه اولدى | هر بار مکتوب محبتمز وآرسه لابلد جوابى كلوردى و مفهومی سوال اولورسه محمد ناظر يه بزى حالزده قوميوپ و بر | توز آنچه سين تعين اتمش ايدي ذيرا ضرورنده كللى احوال ايديك اكا بناء بم قونداشلام كندولر ينك سوزلر يه اعتاد | مشكل در بو تقديرجه دولتكردن سوال اولور بو شمدى اشليان توز اردنجه بر توز دخى بر بازركانه تعين اتمشدر | و بو بازركان توزندن صكره بو دوستكزه دخى بر توز آنچه سين دمشدر بو تقديرجه قال مرونگردن رجا اولور كه يه زمانده | حاصل اولور بلدرمه كه احسان ايده سز و اوتنه كونارده كونرددو كمز كاغذ حضور دولتكزه وآردى ذيرا بو بكي دقتدارك | توز حقتده مناصفه اوزره كوردىكي امرك مفهومی يازلش ايدي جوابى كلمدى لطف ايديب هر احوالى مشكل اشارت ايلمه كه همت | ايده سز و بر خدمت وآريسه اشارت ايده سز اولكى مقدور بشردر صرف اولتمق مقرررر ايلجه ييله سز باقى هميشه
عمر مستدام ايليه

محب الفقير احمد | مرميران سابق |
دوغهلى

Srećnom i poštovanom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava Vašoj ekselenciji se iskreno i prijateljski stavlja do znanja sljedeće: Ranije smo Vam poslali naše pismo, ali odgovor nije stigao. Ne znamo šta je uzrok. Kadkog bi Vam uputili naše prijateljsko pismo, odgovor bi neophodno došao. Ako se pita za sadržaj, Muhamed nazir nije nas opet ostavio na starom stanju i odredio nam novac od jedne soli. Zbog toga smo u svako m pogledu u nevolji. Na temelju toga teško se osloniti na njegove riječi. Po ovoj stvari Vi ćete se pitati. So koja se sad radi i još jednu so odredio je nekom trgovcu, a poslije ove soli rekao je nama novac od jedne soli. Moli se Vaša plemenitost da nas izvolite obavijestiti kada so bude gotova. Da li Vam je stiglo pismo koje smo Vam tih dana uputili? U njemu je bio napisan i sadržaj zapovijedi koju je poslao gospodin defterdar u pogledu polvljenja soli. Odgovor nam nije stigao. Molim Vas, nastojte nas o svemu opširno obavijestiti.

Ako vi trebate neku uslugu, izvolite nam javiti. Sigurno je da će se sve učiniti što se može, Tako neka znate! Sada Vam želimo dug život.

Prijatelj, ponizni Ahmed Dugalić, bivši mirmiran

9

(S. I. s. d.) Dugalić obavještava da će protiv ubice biti ponovno poveden postupak čim stigne novi beglerbeg Mustafa-paša. Također javlja da su poslali ljudi po novac od soli.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,
nakon mnogih prijateljskih pozdrava Vašoj ekselenciji se na prijateljski način stavlja do znanja sljedeće: Ranije smo primili Vaše cijenjeno pismo i njegov smo sadržaj razumjeli. Kad je tako, protiv ubice je odmah poveden postupak i stvar smo poslali u Carigrad čehaji. Ali, kako je sada smijenjen beglerbeg, možda neće imati upliva, a i njegov čehaja vjerovatno neće imati za to volje. Čim stigne njegova ekselencija Mustafa-paša, i mi ćemo zbog toga povesti postupak i stvar ćemo uputiti Vašoj ekselenciji, a Vi odatle uputite u Carigrad. Ukratko, i nas, Vašeg prijatelja, je zasluga ako ubica dobije zasluženu kaznu.

Pišete da su prispjeli novci od soli i da se prema tome ravnamo. Zbog toga su poslali neki od naših ljudi. Molim Vas obavijestite o tome moga poštovanog prijatelja vlastelina Vlahu i nastojte da nam po našim ljudima pošaljete prikupljeni novac od soli.

Ako bi Vi, naš brat i poštovani naš prijatelj, trebali neku naročitu uslugu od nas, nadamo se da ćete nastojati da nas o tome obavijestite. Kolikogod bude u našoj moći, prema Vama će se sve učiniti. Mi ćemo još više nastojati da ubicu stigne zaslužena kazna. Vi izvolite sa svoje strane ponovno pisati njegovoj ekselenciji Mustafa-paši, to je potrebno. Tako izvolite primiti na znanje. Sada Vas mnogo pozdravljam.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

10

(S. I. s. d.) Dugalić javlja da je u Sarajevo stigao paša (beglerbeg) i interesovao se za vlastelu. Također javlja da mu je defterdar odredio tri soli i moli da mu jave kada bude sakupljen novac.

Srećnom, poštovanom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava prijateljski se javlja da je stiglo Vaše cijenjeno pismo čiji smo sadržaj razumjeli. Njegova ekselencija paša stigao je u Sarajevo i nekoliko se puta razgovaralo o Vama, pa je dat dobar odgovor. Kada, akobogda, stigne Vaš brat vlastelin, bićete po njemu obavješteni.

Defterdar nam je odredio još tri soli osim ove koja je dosada isporučena i poslao Vam je pismo, a eminu je poslao teskeru. Nadamo se da ćete od emina uzeti huđžete, te kada se novac sakupi, da ćete nas obavijestiti kako bi poslali čovjeka da podigne novac, te da bi se naš čovjek koji je tamo mogao povratiti. Toliko do znanja Vašoj ekselenciji.

Ako vi trebate od nas neku uslugu, izvolite to po njemu izraziti. Mi smo namilili kada prođe mjesec safer, poći u Carigrad, te na naše mjesto mislimo postaviti našega brata. Tako neka zna Vaša ekselencija. Kada se, akobogda, sakupi novac od soli, neka se preda mome bratu. Kaka opet stigne naš čovjek a Vaš brat vlastelin, o svemu će Vas opširno obavijestiti. Na kraju primite pozdrav!

Odani prijatelj Ahmed

Na margini :

U Vašem gradu je ostalo nešto državne čohe. defterdar nam zbog toga stalno prigovara. Molim Vas napravite jedan prepis o tome da bi se njemu predao. Defterdar nas svaki put stavlja u nezgodan položaj za tu sitnicu. Molim Vas da izdate jedan zvaničan prepis da mu se preda.

11

(S. I. s. d.) Dugalić šalje sat na popravak u Dubrovnik po nekom Tusak Mehmed-agi i obavještava kneza i vlastelu da je određen sa pet sandžakbega da ide protiv nepokornih Arnauta.

Srećnom mome bratu Dubrovačkom kezu i ostaloj vlasteli,

nakon izraza prijateljstva i toplih pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Kroz ovo neko vrijeme ne stigoše Vaši pozdravi, pa se čudimo i razmišljamo da, možda, niste zaboravili staro prijateljstvo, pa nam oprostite što Vam nismo pisali. Sada je ovaj Tusak Mehmed-aga sa nekim važnim poslovima pošao u Novi, pa smo po njemu poslali sat i zamolili ga da dođe do Vas, a Vas molimo da sat dadnete sahačiji koji je u Vašoj službi da popravi pokvarene dijelove. Nastojte da ga opet povratite po pomenutom Mehmed-agi.

Ovaj Vaš prijatelj je sada određen da zajedno sa pet sandžakbega ide protiv nepokornih Arnauta i, s božjom pomoći, već se spremamo. Nadamo se da ćemo, s božijom pomoći, osvjetlati obraz.

Ako vi trebate od nas neku uslugu, opet nas pismeno obavijestite. Njegova ekselencija Mustafa-paša, naš beglerbeg, već je u Sarajevu. Tako neka znate! Molim Vas ne zaboravljajte naše staro prijateljstvo i znajte da smo Vam prijatelji. Ako bi se opet šta pojavilo, nadamo se da će se usluga učiniti. Tako neka znate! Konačno pozdravljamo one koji slijede Islam.

Iskreni prijatelj, Ahmed Dugalić

Na margini:

Budinski beglerbeg je sada postao serdar i uskoro će doći. Tako neka znate!

12

(S. I. s. d.) Dugalić javlja o pohodu protiv Arnauta, te da je poslao svoga čovjeka u Dubrovnik da podigne novac od soli i ostatak njegove plaće.

Srećnom i poštovanom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Ako se pita za ovog Vašeg prijatelja i starog Vašeg dosta, znajte da je, hvala bogu, dobro i zdravo. Sada je beglerbegu, njegovoj ekselenciji paši, naređeno da ide protiv Arnauta i već je u Sarajevo prispjeo njegov čovjek da bi se pobrinuo za hranu i opskrbu za vojsku. Odlučeno je da i mi iz Banjaluke krenemo četvrti dan ovoga barjama. Dkle, odlučeno je da i mi, akobogda, krenemo u borbu.

Nazir nam je više puta pisao da je ostatak moje plaće u iznosu od 22.500 akči prenio na so. Kad je tako, Vašoj ekselenciji je poslat naš čovjek po imenu Ahmed. Nadamo se da Vaše staro dobročinstvo nećete uskratiti i da ćete učiniti kako je to spomenuti nazir odredio, te da ćete izvoliti narediti da se preda kako spomenuti novac, tako i novac od prihoda od soli.

Ako Vi trebate neku naročitu uslugu od nas, nadamo se da ćete bez kolebanja svome starom i iskrenom prijatelju to izraziti. Učiniće se koliko se može. Tako neka znate! Sada Vas pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

(S. I. s. d.) Dugalić javlja da spornih 38.000 akči, koje se nalaze kod židova Abrama, treba predati vlastelinu Vlahu, zatim obavještava o uklanjanju jasaka.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Sada je stiglo Vaše pismo i sadržaj smo razumjeli. Vašem prijatelju i komšiji Sulejman-efendiji ranije su zatrebali novci i predato mu je iz nazirovih ruku 38.000 akči i to su uz saglasnost prenijeli na račun od soli. Poslije nas ovo su prenijeli na židova Abrama i na opisan način izdali i potvrde. U ovoj stvari židovi su bili saglasni i smatrali su da je to dobro, ali je židov Abram želio preinačiti ovaj ugovor. Radi Vas mi smo mnogo šta učinili, ali ovakav ugovor je sklopljen kako sam Vam rekao. Mi sada idemo na vojnu sa njegovom ekselencijom pašom. U ovom slučaju ovaj novac je u gradu uzet u gotovom i predat. U vezi s tim molite se da izvolite narediti da se ovaj novac preda našem i Vašem prijatelju vlastelinu Vlahi. Mnogo puta smo se osvjedočili o Vašoj dobroti, pa se nadamo da ćete to učiniti da se ne bi u ovoj stvari osramotili pred trgovcem, a nazir je u svakom slučaju kažnjen. Nadat se da otsada neće protivno našim riječima činiti.

Od paše smo dobili pismo da se ukloni zabrana trgovanja (jasak) i, ako bogda, poslaćemo Vam ga. Konačno nas je obavijestio Sulejman-efendija da je pljevaljskom čehaji poslao pismo da i on s te strane tu zabranu digne. O svemu što se poslije ovoga dogodi bićete obaviješteni. Tako neka znate! Sada Vas pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

(S. I. s. d.) Dugalić javlja da je poslao u Dubrovnik ljude radi prenosa novca od soli, te potvrđuje prijem poklona za nazire.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon stotinu hiljada pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Sada je stiglo Vaše cijenjeno pismo zbog prenosa novca od soli u kome piše da se kroz 15 dana pošalju ljudi. Na temelju toga evo poslata su tri naša čovjeka sa prijateljskim pismom. Kada stignu učinite Vaša dobročinstva kao i ranije što ste činili i prema Vašem vrijednom obećanju nemojte naše ljude zadržavati, nego ih nastojte s novcem povratiti. Razumjeli smo da je onaj novac poklon od Vaše ekselencije i, bog zna, mi ćemo ga u ime naših prijatelja predati nazirima, neka to znate. Budu li se oni od izvršenja uztežali i ispričavali, i mi, Vaši prijatelji, imaćemo zbog toga muke.

Ako bi moja poštovana braća trebala od nas neku naročitu uslugu, izvolite to izraziti. Prema Vama će se kao i ranije učiniti sve što je u ljudskoj moći. Toliko do znanja Vašoj ekselenciji. Ako bi prispjelo malo novaca, nadamo se da nam ljude nećete zadržavati i molim Vas nastojte da se sa sviju strana kolikogod je moguće to upotpuni. Umoljavate se da se pri tome lijepo postupi. Toliko do znanja Vašoj ekselenciji. Sada Vas mnogo pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalić

15

(S. I. s. d.) Dugalic piše naziru Nuh-agi, koji je službeno došao u Dubrovnik, da mu ne pravi smetnje u pogledu soli, jer će ga u protivnom tužiti u Carigrad.

Gospodinu naziru Nuh-agi,

nakon mnogih pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Kako se čuje došli ste u Dubrovnik, neka Vam je sretno. Nakon našeg susreta sa starim i novi medferdarom odlučeno je da se ide u Carigrad. Tamo je prispjela jedna so i to je moja so a i sljedeća so koja će se izraditi također je moja. Vi ste mi više puta pisali, a i temesuke ste izdali da se poslije ni Vi ni Muhamed-efendija nećete u to miješati. Zbog ovih novaca za so ja idem u Carigrad. Molim Vas izvolite vlasteli izdati hudžete kako je to tamo određeno, jer ćete Vi biti uzrokom da ja putujem. Tako odmah učinite!

Husejn-efendija je došao u Beograd, a beglerbegu je poslao čovjeka. Čak u Budim nam je došlo njegovo pismo i kaže da mi ne trebamo ići u Carigrad dok on ne dođe. Neka tako znate. Ako bi se pak zadržao, mi ćemo — čim se sastanemo sa Muhamed-efendijom — odmah, s božjom pomoći, krenuti u Beograd. Tako neka znate!

Ako Vam na bilo koji način bude trebalo pomoći, Dugalic će opet nastojati i dušom i tijelom da Vam pomogne.

Pisali smo vlasteli zbog onih novaca kome se trebaju dati. Ovaj puta se sretosmo u selu, a iza nas stiže i naš čovjek. Tako neka znate i tako učinite! Naš čovjek otišao je u Beograd defterdaru, pisali smo zbog Vas. Tako neka znate! Sad Vas pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalic

Na margini:

Molim Vas, podajte vlasteli hudžete za novac od dvije soli. Znajte da će se, akobogda, nastojati pesterostruka i desetorostruka usluga učiniti.

16

(S. I. s. d.) Dugalic se zahvaljuje knezu i vlasteli na primljenim poklonima, zatim piše zbog soli i na koncu javlja o promjeni bosanskog beglerbega.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon hiljada pozdrava prijateljski se javlja da nam je stiglo Vaše pismo. Plemenito je to od Vas, dugo mi živjeli! Platna koja ste poslali prispjela su i stigla na pravo mjesto. Uvijek su Vaša dobročinstva prema ovome Vašem prijatelju izdašna. Vaš prijatelj također, akobogda, neće ostati dužan uslugu.

Sada ste javili za so i dobro ste učinili. U pogledu soli mi ne želimo Vašu ekselenciju niti najmanje teretiti. Konačno, izvolite učiniti kako je to ranije bio običaj. Čim se so proizvede u kojoj god količini, uzmite od emina hudžet i predajte novac.

Da bi u ovome bili u zajednici sa defterdarom dali smo nešto novaca. Neka to zna Vaša ekselencija.

Sada je došlo do promjene beglerbega i ekselencija Mustafa-paša je pri odlasku, a novi beglerbeg je odmah krenuo sa svoga mjesta. Takvu je vijest donio musulim koji je ovamo došao.

Odlučeno je da i mi, Vaš prijatelj, treći dan slijedećeg bajrama pođemo u Carigrad. Ako bi pri tome trebala neka usluga, prema Vama će se učiniti sve što se može. Toliko do znanja Vašoj ekselenciji. Sada Vas mnogo pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed

(S. I, konac ševala 1021 — sredina februara 1612) Dugalčić javlja Dubrovčanima o skromnom putu u Carigrad i obećava im svaku uslugu, zatim da mu je defterdar odredio četiri soli, te da će ga zastupati Mehmed-beg.

(Dešifrovani tekst pisma, vidi faksimil p. br. 17).

دولتو و عزتو قونداشم دورونیک کازی و سایر بکلری حضورلرینه انواع سلامردن صکره انہاء محب بی رب
 وریا بودر که | حالیا بر جانہ مکتوبکز وارد اولوب ہرنگی اشعار اولندیسه معلوم محب اولشدر ایله اولسه دایما
 خدمتکوزده بنایۃ اللہ اولکی | مقدر بشردر صرف اولشدر و من بعد دخی ان شاء اللہ ہرنہ پردہ بر آدمکز
 راست کلسہ اولکی ممکن در معاوتنز | دریغ اولتوز ہر وجہلہ سعی و دقت اولنور همان خدمت اشارت ایلمک و
 سپارش ایلدو ککز قوی لر دخی | الچی ایله ان شاء اللہ ارسال اولنور و ان شاء اللہ الاعز کندومز دخی بر دفعہ
 آسپتانیہ وارمنہ محکم قصد و نیت ایلدک | خیر حاضر اولغہ دخی باشلدک ان شاء اللہ آستانیہ وارلدقده ظاہراً
 وزیر اعظم حضرتلریلہ و سایر وزرا ایله | نیجہ مصاحبت اولور اومیددرکہ قابل و ممکن اولان سوزلر سولینور
 حق تعالی حضرتلری عمر ویررسہ | ان شاء اللہ اشیدرسز و حالیا علم دولتلرینہ روشن اولاکہ دفتردار محمد افندی
 بربر آرنجہ دزت توز | بز محبکوزہ تعیین اتمشدر اومیددرکہ ہر قنغی سی حاضر اولورسہ دزت توزہ وارنجہ آدمنز |
 محمد بکہ دفتردار افندی تعیین ایلدوکی اوزرہ دزت توزی ویردورمکہ ہمت ایدهسز بز بوندہ ایکن | ہرنہ
 یتشدرسہ کوزل حاصل اولیمان توزدن اوترو و غیر مصالحمزدن اوترو یرومزده قونداشم | محمد بکی آیاقورزان
 شاء اللہ آلچی اول جانہ واردقده سایر احوال الچی ایله حضور دولتکوزہ اعلام و اشعار اولنور همان | مروت
 ایلوب اگر موجود توز آچمسی و آریسہ محمد بک نام آدمزہ آندہ تسلیم اتمدرمکہ احسان اولنہ مروت در | و دایما
 لطفکز ظہورایدہ کلمشدر بر دفعہ دخی زحمتہ کرمشسز بزم دوستغمز اللہ بلور همان اسکیندن | یدوکز توز و
 اتمک حقین یرینہ کبترمک در ایجہ معانم حضرت اولا بافی و السلام علی الدوام |
 تحریراً فی اواخر شوال سنہ ۱۰۲۱

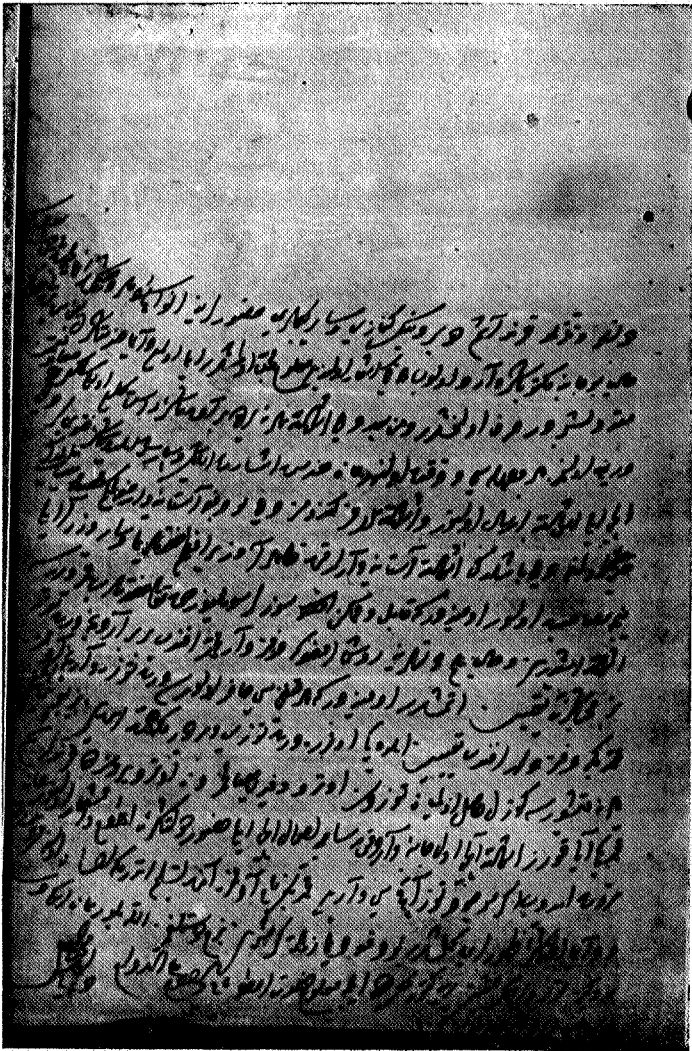
محب الفقیر احمد دوغلی

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava iskreno i prijateljski se javlja sljedeće: Sada nam je stiglo Vaše pismo i što god ste nam pisali razumjeli smo. Uvijek će Vam se, s božijom pomoći, biti na usluzi i sve što se može učinite se, zatim gdje god se sretno Vaš čovjek, akobogda, naša pomoć po mogućnosti neće biti uskraćena. Nastojate se na svaki način da Vam se učini usluga čim to ispoljite. Također fetve koje ste zatražili biće Vam, akobogda, poslate po elčiji.

Sada smo sigurno odlučili poći u Carigrad i počeli smo se s hajrom spremati. Čim, akobogda, stignemo u Carigrad otvoreno ćemo razgovarati s velikim vezирom i ostalim vezirima i reći će se sve što se bude moglo. Bude li, akobogda, života bićete obaviješteni.

Sada obavještavamo Vašu ekselenciju da nam je defterdar Muhamed-efendija odredio četiri soli, jednu iza druge. Nadamo se da ćete nastojati da se ta sva priredena so do četiri, kako je to defterdar odredio, preda našem čovjeku Muhamed-begu. Postavljamo našeg brata Muhamed-bega da nas dok budemo tamo,

Faksimil pisma broj 17

zastupa u svemu što bi prispjelo, bilo to so koja još nije priređena, bilo u kakvim drugim poslovima. Druge stvari biće javljene Vašoj ekšelenciji po elčiji kada tamo stigne.

Čim bi prispjele akće za so, molim Vas, nastojte da se predaju našem čovjeku. Vaša dobrota je uvijek došla do izražaja. Ovaj puta ste se i Vi zamučili, ali i bog zna za naše prijateljstvo, pa neka to bude dostojno soli i kruha što smo ranije zajedno pojeli. Tako neka zna Vaša ekšelencija! Sada Vas mnogo pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalíc

Pisano koncem mjeseca ševala godine 1021.

18

(S. I. s. d.) Dugalíc javlja knezu da je primio novac za so, te da su mu sada određene četiri soli i kasabija. Obavještava o tužbama koje iz Hercegovine stižu protiv Dubrovčana i o likvidaciji istočnog ratišta, te o svom skorom putu u Carigrad.

Srećnom i poštovanom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava prajateljski se javlja sljedeće: Sada nam stiže Vaše cijenjeno pismo i razumjeli smo sve što ste nam pisali. Novac od soli koji ste poslali također je stigao. Neka Vam je dug i sretan život.

Defterdar i nazir bili su tako napadnuti da je bilo teško gledati njihovu pometnju. Došli smo do velikog imetka. U naknadu za to odredili su nam dubrovački porez na klanje stoke (kasabiju). Isto tako su nam odredili ovu so koja se sada radi, te so koja će se izraditi i još dvije soli. U vezi s tim poslat je naš čovjek Gulam Šahi Muhamed-beg da tamo bude prisutan. Molim Vas da prihvatite to kako je defterdar odredio i da pri tome Vašu vrijednu potporu ne uskratite.

Iz Mostara kao i iz Gabele svakodnevno nam stižu pisma i pretstavke, tuže nam se i kažu: »Naše stanje je teško, jer nam Dubrovčani prelaze i čine štete«. Mi odgovaramo kako možemo, ali izvolite i Vi sa svoje strane bez oklijevanja na to odgovoriti. Oni znaju da smo mi Vaši prijatelji, pa će se i naš obraz zbog tog ocrniti. S obzirom na to gledajte da po mogućnosti ne bude nemarnosti u Vašem nastojanju.

Kakvu god uslugu budete trebali, molim Vas, nastojte to starom Vašem prijatelju javiti. Pozdravljamo Vas.

Prijatelj, skromni Ahmed Dugalíc

Na margini:

Javljamo Vašoj ekšelenciji da je istočno ratište likvidirano. Potrebno nam je i važno da se sa kizilbašima (Perzijancima) izmirimo i da na svaki način sklopimo stvaran mir. Pošto se poznamo i sa velikim vezirom, odlučili smo da ovog ljeta, akobogda, idemo u Carigrad. Dosada nismo upućivani na istočno ratište, a sada je to, s božijom pomoći, likvidirano. Konačno je potrebno da i mi putujemo. Kad se, akobogda, približi vrijeme moga putovanja, opet ćemo se sporazumjeti. Ako bude trebala neka usluga, s božijom pomoći, učiniće se sve što se može. Tako neka zna Vaša ekšelencija.

19

(S. l. s. d.) Dugalić obavještava vlastelina Vlahu da je prema pismu postupljeno i moli ga da mu pripazi na čovjeka koji se nalazi u Dubrovniku.

Srećnom i blogorodnom mome bratu vlastelinu Vlaha,

na stari prijateljski način se javlja i stavlja do znanja sljedeće: Prema pismu koje je stiglo od moga brata vlastelina (Vas) strogo je postupljeno pa i više nego piše u pismu. Akobogda, čim šta poslije ovoga bude stiglo, odlučeno je da Vam se po našem čovjeku hitno pošalje. To je preneseno i pljevaljskom kadiji i poslat je pašin kaputdžibaša. Ako bi se sustezao, strogo će mu se naložiti. Odlučeno je isto tako da Vam se pošalju i fetve.

Molim Vas pripazite na našeg čovjeka koji se tamo nalazi. Također Vas molimo da kažete našem čovjeku da uradi onako kako mu je poručeno.

Ako Vi trebate neku uslugu izvolite to izraziti. Sigurno će se, akobogda, učiniti sve što je u ljudskoj moći.

Mi se ozbiljno spremamo da idemo u Carigrad. Neka bog dadne da nam bude sretno, amin! Pozdravljamo Vas.

Prijatelj, skromni Ahmed

20

(S. l. s. d.) Dugalić pita kneza zašto dosad nije poslat novac od soli i javlja da je primio kasabiju, te moli da bude obavješten u vezi sa uskocima.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava Vašoj ekšelenciji se prijateljski javlja i stavlja do znanja sljedeće: Bijasmo Vam poslali naše ljude, pisasmo Vam zbog onih novaca za so, pa kako ne donesoše Vaše cijenjeno pismo, na njih smo se jako naljutili. Zbog toga Vam je evo ponovno poslat ovaj vješnik. Molim Vas pogledajte kakav je razlog pa za ovo vrijeme ne stigoše novci od jedne soli. Nadamo se da ćete nas obavijestiti. Ako je već gotova, molim Vas pošaljite je po karavani koja tamo stiže.

Od nazira i defterdara primili smo novac od poreza za klanje stoke u ovoj godini i odredili smo da se tamo na ovo obrati naročita pažnja, te se nadamo da Vaša naklonost kod ovoga neće izostati.

Na Vas se mnogi ljudi tuže zbog onoga što se događa sa uskocima. Molim Vas, obavijestite nas o tome da bi i mi, Vaši prijatelji mogli, dati odgovor.

Ako Vi trebate neku uslugu, nadamo se da ćete nas obavijestiti. Našem prijatelju Vlaha preporučili smo da tamo izvrši neke poslove. Nadamo se da Vaša naklonost neće izostati. Molimo Vas pozdravljamo.

Prijatelj, ponizni Ahmed Dugalić

21

(S. l. s. d.) Dugalić javlja knezu da je poslao čovjeka radi novaca od soli i o svom polasku u Carigrad.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

prijateljski se javlja da je sada prispjelo Vaše cijenjeno pismo u kome pišete da ste sakupljeni novac od soli predali eminu. Emini je zbog toga poslat čovjek, pa izvolite o toj stvari na bilo koji način učiniti po Vašem starom običaju.

Mi smo sada, s božijom pomoći, pred polaskom u Carigrad, pa čim nam stignu ti novci mi, akobogda, krećemo. Ako Vi trebate neku uslugu od nas, izvolite to izraziti. Što se bude moglo, prema Vama će se, s božijom pomoći, svesrdno učiniti.

Nadamo se da naše ljude koji Vam dolaze nećete zadržavati. Molim Vas nastojte ih na vrijeme poslati.

Bosanski beglerbeg, njegova ekselencija Skender-paša poslije barjama kreće prema sretnoj prijestonici. Tako je odlučeno, neka to znate. Želimo Vam dug život i trajnu sreću.

Prijatelj, ponizni Ahmed-paša

22

(S. I. s. d.) Dugalić preporučuje knezu nekog Marka i moli da mu izađe u susret kada ovaj stigne u Dubrovnik.

Srećnom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

nakon mnogih pozdrava iskreno i prijateljski stavlja se do znanja sljedeće: Pisano je Vašoj ekselenciji radi ovoga Marka. Vi ste ga uputili u Beograd, pa je sada sa pismom iz Beograda krenuo Vama. Moli se Vaša plemenitost da se smilujete ovome siromahu i da ne uskratite Vašu pažnju, pa se nadamo da ćete po njegovom poslu učiniti kako on želi. Molite se da izvolite nastojati, kada ovaj stigne Vašoj ekselenciji, po mogućnosti na opisan način njegovu stvar razmotriti i izaći mu u susret. Ovo Vam se pismo šalje u nadi da ćete u ovoj stvari učiniti kako se želi. Vaša će bezgranična plemenitost, akobogda, i ovaj puta doći do izražaja. Tako neka zna Vaša ekselencija. Neka Vam je život dug, a Vaša vlast trajna.

Prijatelj, skromni Ahmed

23

(S. I. s. d.) Dugalić preporučuje spomenutog Marka i vlastelinu Vlahi.

Mome bratu vlastelinu Vlahi,

nakon mnogih pozdrava prijateljski se javlja sljedeće: Evo ovaj naš siromašni Marko po kome smo Vam i ranije slali prijateljska pisma ponovo Vam dolazi sa pismima iz Beograda. Nadamo se da nećete uskratiti Vašu plemenitu pažnju. Vrlo je plemenito ako budete nastojali natrag ga poslati. Ako zatrebate neku uslugu, molim Vas izvolite to izraziti.

Na kraju Vas pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed

24

(S. I. s. d.) Dugalić obavještava kneza da je pisao Selim-kapetanu (Gabela) da treba sa susjedima lijepo živjeti, moli da mu pazi na čovjeka i na so, te javlja o svom putu u Carigrad.

Srećnom i plemenitom mome bratu Dubrovačkom knezu i ostaloj vlasteli,

prijateljski se javlja sljedeće: Sada je stiglo Vaše cijenjeno pismo čiji smo sadržaj razumjeli. Kad je tako, s naše strane će se, s božijom pomoći, sve učiniti što se može. Selim-kapetanu je također pisano pismo da je potrebno sa tamošnjim ljudima lijepo postupati i lijepo živjeti.

Molim Vas nastojte pripaziti na so i na našeg čovjeka Muhamed-bega koji se tamo nalazi i nastojte da bi se ta so na vrijeme spasla.

Veliki vezir ide u Carigrad, pa se i mi ozbiljno spremamo da idemo.

Njegova ekselencija paša je ovih dana bio predao jedno pismo za stanovništvo Ljubinja, o čemu mi nismo znali. Kada smo tamo došli, saznali smo kako je spor riješen i na neki način o tome rekli paši, pa je hercegovačkom muselimu paša predao drugo pismo s tim da se po prvome netreba ravnati. Tako neka znate!

Ako Vi trebate neku uslugu od nas izvolite nam to izraziti. Računali smo da su gotovi novci od jedne soli, pa su Vam poslati naši ljudi. Molim Vas nastojte da se ne vrate prazni, nego da im čovjek koji se brine za so preda novac od jedne soli. Sada Vam želimo dug život.

Prijatelj, skromni Ahmed-paša Dugalić

25

(S. l. s. d.) Dugalić piše Selim-begu, kape tanu Gabele, da bude u dobrim odnosima sa svojim susjedima Dubrovčanima.

Srećnom mome bratu gospodinu kapetanu,

iskreno i prijateljski se javlja i stavlja do znanja sljedeće: Sada nam stiže pismo od dubrovačke vlastele u kome nam lijepo odgovaraju i kažu ovako: »Mi smo se sa nazivom ranije lijepo slagali, a i ubuduće ćemo se prijateljski odnositi i mi i naši ljudi i u svakoj prilici biti u pomoći, te sa naše strane ne ćemo pogriješiti«. Tako nam pišu. Kad je tako, onda se posavjetujte sa tamošnjim ljudima.

Ako bi šta bilo što bi pripadalo nama, bilo to so, bio to novac, molim Vas izvolite predati našim ljudima. Što god budete mogli učiniti i što god se bude moglo sakupiti, nemojte to zanemariti. Sada je čudno vrijeme. Molim Vas svako stanje pravilno razmotrite i odmah izvolite tako činiti.

I mi, Vaš prijatelj, naumili smo, akobogda, prije mjeseca ramazana poći u Carigrad. Na temelju toga čvrsto se nadamo da ćete još bolje postupati. Tako neka znate! To dolikuje Vašem časnom položaju. Tako izvolite činiti! Sada našem starom prijatelju želimo dug život.

Iskreni prijatelj Ahmed

26

(S. l. s. d.) Dugalić piše kapetanu Andriji da na njegov račun isplati kiriju nekom Petru.

Našem kapetanu Andriji,

javlja se sljedeće: Sa ovim Petrom koji Vam dolazi pogodili ste kiriju za tri groša. Prema tome, uzmite od mojih novaca od soli tri groša i predajte ih spomenutom Petru. To je na naš račun. Dakle, molim Vas uzmite tri groša od vlastelina i platite spomenutu kiriju. To mi odobravamo. Sada Vas pozdravljamo.

Prijatelj, skromni Ahmed-paša

* * *

Svakako bi podaci koje nam pruža ova korespondencija bili znatno potpuniji kada bi nam bio poznat i sadržaj pisama dubrovačke vlastele, koja su bila upućena Dugaliću. Pored svega ova nam pisma pružaju nekoliko novih podataka u odnosu na rad i djelovanje Ahmed paše Dugalića koga izvori tek letimično spominju, a koji je svojevremeno igrao vidnu ulogu u istoriji Bosne i Hercegovine, bilo

kao bosanski beglerbeg, bilo njegov čehaja.¹³ Zato su ova pisma svakako vrijedna pažnje. Iz njih smo saznali o prijateljskim odnosima između Dugalića i dubrovačke vlastele, a uzroci toga prijateljstva bili su materijalni interesi Dugalića i ostale bosanske aristokracije u samom Dubrovniku. Ova nam pisma bacaju izvjesno svjetlo i na cjelokupne odnose između Turske i Dubrovnika, pa će istoričaru koji bude proučavao njihove međusobne privredne odnose pružiti koji novi podatak, te će kao takva biti skroman prilog za proučavanje naše zemlje pod turskom upravom.

R É S U M É

LES LETTRES D' AHMET-PACHA DUGALIĆ AU RECTEUR ET AUX NOBLES DE RAGUSE

Aux archives de Raguse il y a 26 lettres d' Ahmet-pacha Dugalić, gouverneur de Bosnie, écrites en 1598 et en 1604 au recteur et aux nobles de Raguse. Ahmet-pacha Dugalić est originaire de Duga près de Prozor; il est un rejeton de la bien connue famille des Malkoč.

Ces lettres apportent des nouvelles informations sur Dugalić et les conditions de l'époque: on y voit que Dugalić se trouvait entre 1600 et 1620 en différentes hautes positions politiques et jouait un rôle important dans l'histoire de la Bosnie et Herzégovine. Les lettres nous informent sur l'amitié existant entre Dugalić et la république de Raguse, ainsi que sur les cadeaux que Dugalić recevait de Raguse. Dugalić avait un revenu fixe émanant de l'exploitation du sel à Raguse, c'est-à-dire de la partie de sel due à la Turquie selon les contrats existants: cela était destiné à Dugalić à titre de salaire.

Les lettres parlent encore des marches de Dugalić en Hongrie et en Albanie et jettent de la lumière sur les rapports entre la Turquie et Raguse. Elles sont composées en un turc clair et dans un style élaboré. Toutes les lettres sont traduites et trois entre elles sont présentées en fac-simile.

¹³ Živ je još jedini potomak roda Dugalića, Asim-beg Dugalić. U dnevnoj štampi prije desetak godina objavio je duži članak u kome je ukratko prikazao istaknute i zaslužne činove ove loze. Asim-beg spominje nekog Malkoč-bega kao najranijeg pretka koji je još u bitki na Kosovu (1389) bio jedan od zapovjednika, zatim Bali-bega Malkočevića (1462—1500) koji je bio sandžakbeg u Srbiji a kasnije u Bosni. Prema njemu je naprijed spomenuti Osman-beg Malkoč, koji je pokopan u Kopčićima, sin Bali-begov. Isto tako se Javuz Ali-paša Malkoč spominje kao unuk ranije spomenutog Malkoč-bega, koji je pored svoja dva sina (Džafer-bega i vjerovatno Husejn-bega) pokopan u Banjaluci.

U mostarskom »Osvitu« god. I, br. 26 (1808) napisao je o Dugalićima manji članak Alija Čatić pod naslovom »Sarina bega Dugalića«. Autor svoje tvrdnje temelji na usmenoj predaji koju je čuo u Dugama, jer nije uspio pronaći ni jedan pismeni dokument. »Tu u tom ubavom seocu Dugama stanovi su bega Dugalića, koji vuku lozu od Ali-paše Dugalića i njegova brata Džaferbega«. Prema ovoj predaji Džafer-beg je bio na nekom visokom položaju i u Dugama sagradio je džamiju. Ali-paša se nastanio u Sarajevu i sagradio poznatu Ali-pašinu džamiju. Ne znamo koliko je ova predaja o spomenutoj braći Džafer-begu i Ali-paši istinita.